

VRIJE WIL OF LOTSBESTEMMING?

11 december 1970

Goedenavond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar en verwachten dan ook dat u zelfstandig na zult denken over alles wat naar voren wordt gebracht. Ons onderwerp voor heden kreeg de titel:

VRIJE WIL OF LOTSBESTEMMING?

De grote vraag voor de mens is altijd weer: In hoeverre ben ik vrij om zelf te kiezen in mijn bestaan? En wie een eerlijk antwoord zoekt, zal moeten toegeven dat die vrijheid voor de meeste mensen op het eerste gezicht zo groot niet is. U denkt misschien, dat u alle beslissingen zelf neemt. Maar wanneer u nagaat in hoeverre u daarbij steeds weer wordt beïnvloed door omstandigheden, waarop u geen invloed uit denkt te kunnen oefenen, dan blijft er niet veel meer over voor een werkelijk vrije besluitvorming. De vraag is dus niet of de mensen volgens hun vrije wil leven, want dat doen zij uitdrukkelijk niet. De vraag luidt dus eerder of er een menselijk lot is, dat je zelf uiteindelijk zou kunnen bepalen, dan wel dat er sprake is van een bestemming, waardoor je gebonden bent aan bepaalde reeksen van belevingen en alles wat daarbij komt.

Er zijn mensen, die voor, en mensen, die tegen een vrijheid tot zelf beslissen plegen te pleiten. Ik wil allereerst trachten enkele van de argumenten met hun voor en tegen met u te beschouwen.

Een geliefkoosde stelling luidt: Wij zijn gebonden aan ons karma. Wij hebben in vroegere levenservaringen opgedaan, die ons dwingen in dit leven bepaalde ervaringen door te maken. Er is dus een lotsbestemming. Wat aardig klinkt, maar niet geheel waar is. Men neemt hierbij immers aan dat karma gebeurtenissen dwingend bepaalt. En dat is niet waarlijk het geval. Karma betekent: ik heb uit vroegere levens een bepaald bewustzijn bereikt. Nu kan je wel stellen dat het bewustzijn dat je hebt, voor een deel aansprakelijk zal zijn voor de belevenissen die je zult ondergaan, maar je kunt zeker niet beweren dat alle mogelijkheid tot vrijelijk willen en beslissen hierdoor is uitgesloten.

"De Here heeft ons, uitverkorenen, op deze wereld geplaatst en van den beginne af heeft Hij in Zijne wijsheid bepaald wat wij zullen zijn en hoe wij zullen leven." Waarom die 'e' achter 'zijn' noodzakelijk is, begrijp ik niet goed. Het zal wel iets met de plechtigheid van het woord te maken hebben. Want men spreekt ook over zijne heiligheid de paus en dergelijke, ofschoon het mij moeilijk valt te begrijpen waarom. Misschien meent men dat een dergelijke instelling zo ouderwets is, dat alleen oude en verder niet meer gebruikte vormen van de taal hiervoor in aanmerking komen. Eigenaardig vind ik ook dat juist die mensen, die van een uitverkiezing plegen te spreken, zich hun hele leven zo druk maken om bij God in de gunst te komen. Want wanneer God toch al heeft uitgemaakt wat je lot zal zijn, lijkt het mij dwaas je zelf nog eens onnodig druk te maken.

Volgens mij zal een godsdienstig mens alleen streven omdat hij het gevoel heeft voor zich, en ook ten aanzien van God, vrije beslissingen te kunnen nemen. Wanneer dit niet het geval zou zijn, zo vind ik een mens maar een dwaas, wanneer hij zich druk maakt.

Voor mij komt daar nog het volgende bij: Wanneer God reeds bestemd heeft wat je krijgt, alles tevoren vastleggende en bepalende, dan is dit volgens mij allesbehalve een prettige God. Wat oneerbiedig zou men de stelling van velen, die op deze wijze aan een voorbeschikking geloven, als volgt kunnen voorstellen: Boven, is een zieltjesfabriek. God zit erbij en zegt tegen Gabriël of iemand anders: stempel dezen maar even af, die zijn volgens mij goed genoeg, die worden

heilig. En de rest laat je maar voorbijgaan, want dat is een tweede keus. Die gaan dan wel naar de hel... Klinkt u dit niet vreemd en onvoorstelbaar in de oren? Ik geloof niet dat een mens, die doordenkt en een reëel godsbegrip heeft, zich een god voor kan stellen, die op een dergelijke willekeurige en onrechtvaardige wijze handelt. Persoonlijk voel ik hiervoor dan ook niets.

Anderen stellen: Wij komen op de wereld en zijn reeds genetisch op eigenschappen bepaald. Wat volledig waar is. Maar dan voegen zij daaraan toe: dus zullen wij in ons leven niet vrijelijk kunnen kiezen, maar worden bepaald door de eigenschappen van ons lichaam. Dit laatste, kan misschien waar zijn voor een Lollobridgida of zo iemand - ofschoon ik het ook daar betwijfel, - maar ik kan niet geloven, dat een mens, door zijn lichamelijke geheel en bindend bepaald wordt in zijn leven. Integendeel. Wanneer een mens zijn rede en zijn intuïtie leert gebruiken, kan hij allerhande lichamelijke handicaps vaak gemakkelijk overwinnen. In vele gevallen zal hij hierdoor er zelf toe komen, zijn eigen gedragingen zo te richten, dat zij afwijken van alles wat op genetische gronden van hem verwacht zou kunnen worden. Daar wij steeds weer bewijzen hiervan in het menselijke leven kunnen zien, meen ik dat ook dit zogenaamde wetenschappelijke argument van weinig waarde is, wanneer het gaat om het vaststellen van een werkelijk de mens geheel bindende lotsbestemming.

Voor het volgende argument voel ik heel wat meer: De mens is wel in zijn besluiten grotendeels vrij, maar hij is meestal te lui om van zijn mogelijkheid tot zelf beslissen gebruik te maken. Hierdoor is zijn lot voor hem bestemd. Hiermede kan ik het eens zijn: de meeste mensen zijn immers veel te lui, om opstandig te worden en metterdaad iets daaraan te gaan doen. In dit verband zou je dus wel kunnen spreken van een soort lotsbestemming. Maar die haalt de mens zich dan toch zelf op de hals door te weigeren zich de moeite te geven om een zelfstandige en van de algemene gang van zaken afwijkende keuze te doen. Dergelijke mensen vormen de zogenaamde zwijgende meerderheid, die altijd wel weer iemand weet te volgen die voor die meerderheid zal bepalen wat te doen en wat te denken. Vele leiders voelen zich al dan niet terecht gesteund door een dergelijke meerderheid, waarvan zij altijd weer aannemen dat juist de luie en rustige mensen altijd denken wat zijzelf wensen dat die mensen zullen denken. Maar wanneer men dit veel voorkomende gedrag van de mens wil gebruiken om aan te tonen dat hij geen mogelijkheid tot het gebruik van een vrije wil heeft, dan pas ik hiervoor toch weer.

Als u het mij vraagt, zo heeft volgens mij de mens wel degelijk een grote vrijheid in de kosmos. Om mijn stelling duidelijker en aanvaardbaar te maken, zal ik enkele argumenten moeten hanteren, die u op het eerste gezicht misschien wat vreemd voorkomen.

Volgens de mens is God alomvattend en volmaakt. Dit impliceert dat God en zijn schepping al het mogelijke omvat, niet alleen maar een ultimum van iets. Indien God alles moet omvatten in volmaaktheid, dan kan er voor ons niets bestaan, wat niet reeds in God bestaat. Elke gedachte, die wij denken, bestaat reeds in God. God heeft zijn wezen geuit in de schepping, zodat dientengevolge al het voor ons kenbare en voorstelbare ook in de schepping en voor ons zal bestaan. Ook wanneer veel voor ons misschien onbereikbaar lijkt, is het toch wel degelijk een voor ons mede bestaande mogelijkheid. Elk beeld, dat wij ooit gedacht hebben of ergens zullen denken in de toekomst, is binnen de schepping ook ergens waar. Om de afwijkingen in de menselijke werkelijkheid van dit alles mogelijk te verklaren, kun je dan gaan spreken over parallelle universa e.d. Maar de hoofdzaak van dit argument komt er toch op neer, dat het Ik niet zo beperkt is in uitingen en mogelijkheden als men meestal veronderstelt dat dit het geval is.

De praktijk toont aan dat een mens met enige fantasie vaak dingen kan bereiken, die volgens anderen onmogelijk heten te zijn. Kijk nu eens naar Zwolsman bijvoorbeeld. Ik denk zo, dat haast iedere zakenman tot nu toe heeft gemeend dat het onmogelijk is je verliezen voortdurend op instanties te kunnen verhalen. Toch is deze man al aardig in die richting gevorderd. Of denk eens aan een Verolme: de man, die in deze dagen uit een kleine zaak een enorme zaak opbouwt.

En als u het eenvoudiger en meer Nederlands wilt: denk eens aan de man, die op de markt begon met wat dumpgoederen en nu millionair is, Lou Lap. Deze is tegen alle waarschijnlijkheden in – tenminste zoals de doorsnee mens die meent te kennen - in zeer korte tijd tot kapitalist geworden.

Neen, ik meen dat de mens werkelijk alle kansen heeft. Het komt er alleen maar op aan, of hij ze wil zien en wil gebruiken. Wat dat betreft, ben ik het ook eens met de voorstelling van de oude Romeinen, die stelden: wanneer Fortuna komt, grijp haar snel bij de rok, vóór zij voorbijgaat, want van achteren is zij kaal en heb je geen houvast meer. Het is zeker waar, dat een mens, die zijn denkbeelden tot werkelijkheid wil maken, steeds vlug zal moeten reageren en ineens tot een beslissing zal moeten durven komen. Je moet niet altijd allereerst weer met een uitvoerig en rijp beraad beginnen, want tegen de tijd, dat je eindelijk weet, wat je wilt doen, heb je dan meestal niet meer de kans om te doen wat je wilt. Je moet werkelijk op een gegeven ogenblik durven zeggen: zo, en niet anders ga ik te werk. En daaraan moet je je dan ook maar verder houden. Dit betekent wel dat je niet in staat bent alle mogelijke gevolgen te overwegen, maar aan de andere kant betekent het dat je dan ook volgens eigen wil steeds weer in staat bent je richting van leven en streven te bepalen.

Nu kunnen de mensen zeggen: maar de wereld dwingt ons. Zeker, er zijn gevolgen die dwingend zijn en dezen worden door de wereld opgelegd. Wanneer u steeds meer wilt gaan verdienen, zult u ook steeds meer belastingen gaan betalen in deze tijd. Dat is normaal in deze moderne tijd. Wat een bewijs is voor het doordringen van een socialisatie. Want vroeger betaalde je in verhouding meer, naarmate je armer was. Dat de wereld dus aan uw daden bepaalde consequenties verbindt, is waar. Maar is er iemand, die u dwingend zegt, dat u steeds meer moet gaan verdienen? Niemand dwingt u daartoe. Zoals niemand u zegt, dat u steeds meer geld nodig hebt. Ten hoogste probeert men u wijs te maken, dat u steeds meer behoeften hebt, of tracht men u wijs te maken, dat het streven naar steeds meer bezit in deze dagen het enige maatschappelijk aanvaardbare leven is. Maar of die maatschappij uw wijze van leven en denken aanvaardbaar noemt, lijkt mij van minder belang dan de vraag, of u zelf uw leven en werken aanvaardbaar kunt vinden. Om het anders te zeggen: je moet steeds weer voorjezelf beslissingen durven nemen op grond van hetgeen jezelf denkt en zelf bent. En ook in uw wereld hebt u de kans wel degelijk dit steeds weer te doen.

Een ander punt, waar de mensen over vallen bij de stelling, dat er een vrije wil is, luidt: Ik kan de dingen natuurlijk wel doen zoals ik dit wil, maar dan kom ik in de ellende te zitten. Ik kan nu wel weigeren soldaat te worden en aan een oorlog deel te nemen, maar als gevolg daarvan word je dan opgesloten of misschien zelfs doodgeschoten. Ik verbind aan dit argument de vraag of hierdoor je mogelijkheid tot kiezen werkelijk minder zal worden. Volgens mij heb je ook dan nog steeds de kans zelf uit te maken of je wel of niet zult doen wat er van je vereist wordt. Zeker, in dergelijke gevallen zul je goed moeten overwegen wat voor jou het zwaarste zal tellen. Maar er is volgens mij ook dan nog steeds sprake van een vrije keuze. Want zelfs wanneer de wereld tracht je te dwingen, heb je nog altijd de kans om nee te zeggen. Wanneer iemand je wil chanteren, sta je voor de keuze te betalen in de hoop dat hierdoor iets geheim zal blijven of je kunt eenvoudig weigeren, je zo te laten chanteren en de gevolgen eenvoudig maar te nemen. Dit laatste is in de ogen van velen wel erg onplezierig. Maar wanneer voldoende mensen zo zouden reageren, zou op den duur geen chantage meer voorkomen. Je hebt steeds weer de kans zelf te kiezen. En wanneer je een keuze doet, moet je niet stellen dat dit je noodlot is, maar aanvaarden dat de keuze, die je maakt, gevolgen heeft.

De situatie is kosmisch nog wel weer enigszins anders. Wij zijn in onze mogelijkheden natuurlijk wel begrensd door God. Ik heb reeds gesteld dat God alle mogelijkheden omvat, die voor ons denkbaar zijn. Wij kunnen niets beseffen of denken, tenzij God ons die mogelijkheid heeft gegeven... Maar dit houdt nog steeds in dat wij, zover ons bewustzijn reikt, vrij zijn onze eigen keuze te maken. Wij zullen ook in dit geval zelf kunnen bepalen wat wij willen, wij zijn vrij. Maar aan de andere kant: er zouden wel degelijk meer mogelijkheden kunnen zijn, die voor ons niet

toegankelijk en onbereikbaar zijn. Vanuit God gezien zijn wij dus mogelijk wel zeer beperkt in onze keuze. Maar van onszelf uit tellen, naar ik meen, alleen de keuzemogelijkheden, die wij beseffen ten aanzien van een vrije wil. En mijn stelling blijft dat, zover het onszelf betreft, de keuze steeds geheel vrij is.

Vele mensen hanteren in dit verband argumenten, die voor mij een wat onaangename bijmaak hebben. Die zeggen dan zoets als: "God heeft je hier geplaatst en daarom moet je blijven wat je nu bent, niet streven, maar allereerst tevreden zijn. Want je bent niet bestemd voor dit leven, maar voor een beter leven." En wanneer iemand je dat zegt, ... krijg je misschien nog wel een prentje van de Heilige Familie op de koop toe. Voor mij is dit zo ongeveer de grootste kolder, die een mens maar kan verkondigen. Wanneer je tegen iemand zegt: je moet het leven maar nemen zoals het is, omdat God dit nu eenmaal van je wenst, zo impliceert men daarmede ook, dat God klaarblijkelijk van jou anderen dingen eist dan van andere mensen, zonder rekening te houden met de vraag of je dit wel kunt opbrengen enzovoorts. Nu zou ik in dit verband nog wel veel offers kunnen aanvaarden, wanneer je een hypotheek zou kunnen krijgen op de hemel. Indien je een kenbaar recht op die hemel zou kunnen verwerven, zou mijn onmiddellijke reactie zijn: "Mooi, zie dan maar, dat je die verdient".

In een dergelijk geval zou je later nog kunnen zeggen: wanneer ik mijn rechten niet krijg, laat ik de hele hemel verkopen aan de duivel en van de restanten begin ik dan mijn eigen vagevuur. Maar zekerheden zijn er niet. Je moet het als een soort loterij beschouwen, waarbij je niet eens zeker bent dat de prijzen waarover men spreekt, ooit aan iemand uitgekeerd zullen worden. Het enige wat je weet is, dat je niet weet wat je later feitelijk zult krijgen, maar dat je wel hier vooral gehoorzaam en geduldig moet zijn. Wat erop neer komt, dat je je zou moeten gedragen als een schaap, ofschoon je als mens door je aard eerder een roofdier bent. Dergelijke eisen maken in mij een zekere walging los. Ik zie dergelijke stellingen ook als het pleiten voor een zekere lotsbestemming. Want dergelijke mensen verkondigen steeds weer, zonder enig bewijs of enige logische grondslag, dat 't zo is en niet anders, dus onderwerp je maar. Vreemd komt mij bovendien voor, dat de mensen die dergelijke stellingen in de wereld verkondigen, altijd weer behoren tot de groepen, die het heel wat beter hebben dan de andere mensen, ja, diegenen zijn, die dus van de onderworpenheid en tevredenheid van de anderen in feite profiteren.

Daarom wil ik ook in dit verband zeggen: Neen! Wij leven in een wereld, die God geschapen heeft. Goed, ik aanvaard dit. Wij hebben daarin een lot, dat wil zeggen een reeks van mogelijkheden. Die mogelijkheden hebben wij bovendien voor een groot deel zelf bepaald. Ik ga hierbij uit van het feit, dat je in de opeenvolgende incarnaties in de stof ervaringen hebt opgedaan, waardoor de incarnatie die je nu kiest, mede bepaald wordt. Je weet dan wel niet alles omtrent het leven, dat je begint - tenzij je tot de hoogstbewusten behoort -, maar je hebt zelf gekozen. Niemand heeft je gedwongen juist zó op de wereld te komen en niet anders. Maar nu je eenmaal een lot, een reeks van mogelijkheden, aanvaard hebt, moet je er volgens mij ook het beste van maken wat je maar kunt bereiken. Ik meen dat de mens zelfs kosmisch redelijk vrij is. De wereld, de werkelijkheid, die je beleeft op aarde, heb je zelfs moeten aanvaarden, vóór je in die wereld kon incarneren.

De vraag is dan alleen maar: wat doe je met je mogelijkheden. Alleen gaan de meeste mensen in uw dagen helaas uit van het standpunt dat de wereld voor hen moet zorgen. Iemand die dit denkt, is volgens mij een dwaas, want hij verkoopt in de meeste gevallen zijn erfrecht van vrijheid voor een bord linzensoep of minder. Voor degenen die dit niet weten: een bijbels beeld, daar volgens het O.T. Ezaü de dwaas was, die op een dergelijke wijze zijn erfrecht verspeelde. Wanneer je op de wereld komt, heb je reeds een eigen begrip. Je wordt op die wereld geschoold, dat is natuurlijk. Maar in die scholing kun je wel degelijk voor een groot deel je eigen - meer geestelijk - karakter blijven bewaren. Wat de meeste kinderen dan ook doen, met als gevolg, dat de ouderen altijd weer last hebben met de jongeren. Wanneer je volgens de aard en inzichten die je hebt, durft te leven, zonder eerst te stellen dat die wereld nu maar eens van alles moet gaan doen, kun je door je eigen pogen vele dingen bereiken. In die bereikingen ben je natuurlijk

beperkt door de mogelijkheden van je wereld. Maar niemand van u zal zeggen dat iemand, die voor een regenbui beschutting heeft gezocht in een lokaal, zich er terecht over mag beklagen dat hij nu niet onder de bomen kan wandelen.

Wie geïncarneerd is op aarde, deed dit om ervaringen op te doen. Hij koos voor incarnatie, omdat de wereld van de geest vóór hem op de een of andere wijze niet voldoende was. Het feit van de incarnatie zelf betekent reeds, dat hij de beperkingen van zijn stoffelijke wereld heeft aanvaard. Je kunt stellen dat hij hierdoor werken moet in een wereld van begrensde mogelijkheden. Maar volgens mij betekent dit dan ook, dat hij juist daarom van die mogelijkheden het beste moet trachten te maken.

Er zijn mensen, die het aangenaam vinden om na dit alles te stellen: u zegt dat nu wel mooi, maar wanneer zoiets gebeurt, is ook dit voorbeschikt. Je kunt tegen een dergelijke mening niet met feiten komen. Want welke feiten je dergelijke mensen ook voor zult leggen, zij reageren altijd onmiddellijk met een: Ja, maar dan is het zo beschikt. Ik geloof niet dat dit een redelijke reactie is. Ik meen dat je moet uitgaan van het standpunt dat je vrij bent. Een antwoord op de vraag of je een opgelegde lotsbestemming hebt, dan wel je eigen lot kunt bepalen, kan dan ook volgens mij op een voor de mens aanvaardbare en met bewijzen ondersteunbare wijze alleen beantwoord worden met een: ik ben in mijn lot, hoe beperkt het ook moge zijn, vrij, omdat ik er zelf van kan maken wat ik wil. Want ik kan immers mijn eigen mentaliteit wijzigen, ik kan anders over de dingen leren denken, ik kan mijn handelingen variëren, zij het veel of weinig en hierdoor kan ik veel voor mijzelf anders maken. Ik kan wat voor een ander leed is misschien, voor mijzelf zelfs tot een vreugde maken en dat, wat voor een ander een vreugde betekent, voor mijzelf tot gal en bitterheid maken. Hoe vaak ziet men iets dergelijks immers niet in de wereld plaatsvinden?

Er zijn vele dingen, waarbij je nog even stil zult staan, wanneer je met vragen ten aanzien van lotsbepalingen wordt geconfronteerd. In de wereld komt elke mens te staan tegenover een vaak overweldigend grote reeks geboden. Gij zult. Gij zult niet. Je moet. Je mag niet. Doe, doe niet. En over het merendeel van dergelijke lasten wordt dan beweerd dat zij uit 'den Hoge' komen. Elk gebod zou dus direct of indirect van God komen. Is God dan een idioot? Stel het u eens voor: Je maakt een park met vele mooie paden, waar eenieder vol vreugde langs zou kunnen lopen. Maar zodra u klaar bent met de aanleg, gaat u bij alle paden bordjes plaatsen met "verboden toegang". Zou God werkelijk zo iemand zijn? Ik geloof het niet. Ik meen te weten dat dit niet waar is. Ik meen te weten dat de gehele schepping met al zijn mogelijkheden voor ons openstaat. Maar ik meen ook te weten dat wij door onze daden voor onszelf een bewustzijn verkrijgen, bepaalde impulsen verwerven, die ook in de toekomst gevolgen voor ons zullen brengen.

Het is voor mij niet: "gij zult niet stelen", maar: "steel en je zult bestolen worden of verliezen". Zo is het voor mij niet: "eert uw vader en uw moeder, want anders wordt God boos", maar: "eer nu je vader en je moeder, want eens zul je ook vader of moeder kunnen worden en dan is het voor jou belangrijk dat ook jij door je kinderen geëerd wordt". Ik zie het als een werking van oorzaak en gevolg, een kwestie van samenhangen, niet als een reeks van geboden zonder meer. Wanneer wij de geboden absoluut zouden stellen, zou dit mijns inziens ook een soort voorbeschikking zijn. Wat meer is, dan zouden wij ook de voorstelling van een hemelse rechtszaal moeten aanvaarden. En moeten wij nu werkelijk veronderstellen dat God als rechter over elke mens afzonderlijk op zal treden? De mens heeft zijn eigen rechtswaarden als het ware ingeschapen gekregen. Hij weet heel goed wat voor hem wel of niet aanvaardbaar is en de dingen, die hij doet, belasten of bevrijden hem - niet volgens het oordeel van zijn wereld, maar naarmate hij ze zelf aanvaardt.

Het speelt zich volgens mij alles af in de innerlijke wereld van de mens. U kunt natuurlijk stellen, dat er zoveel dingen zijn, die je wilt hebben, maar niet kunt krijgen. Zoiets als: Daar ginds komt de stoomboot en wat brengt hij? Een chocoladeletter van Jamin, want pa heeft zijn f 400.- extra nog niet gehad. Het is er niet, dus moet je het maar met wat minder doen. Zo gaat het nu

eenmaal. Maar vele mensen kijken naar het leven ook als een soort Sinterklaas. Zij begeren dit en dat, staan voortdurend met hun neuzen gedrukt tegen de etalagekast vol mogelijkheden, maar zij realiseren zich niet dat de mogelijkheden voor hen alleen bestaan, wanneer zij erop afgestemd zijn. Soms kun je iets tijdelijk, maar dan ook alleen tijdelijk, verkrijgen. Iemand die geen auto heeft, kan er misschien wel een voor enkele dagen huren. Maar dan moet hij ook niet boos zijn, wanneer hij de wagen weer in moet leveren, nadat deze dagen voorbij zijn. Iemand die graag een grote reis wil maken, zal dit rustig kunnen doen. Maar wanneer je geen geld hebt voor een plaats in een vliegtuig of de trein, moet je bereid zijn om te gaan lopen. Wanneer u werkelijk Rome wilt zien, hoeft u niet door de lucht of met de trein te reizen. U kunt er heen lopen ook, wanneer u er de tijd maar voor neemt. Dus wanneer dit voor u belangrijk is, hebt u de mogelijkheid wel degelijk. En wanneer u bijvoorbeeld naar de Usa wilt gaan, kunt u altijd wel proberen op de een of andere boot werk te krijgen of zo. U wordt daarvan misschien wel moe en het duurt even voor u een mogelijkheid hebt opgespoord, maar wanneer u werkelijk ten koste van alles wilt gaan, komt u er wel.

Er zijn altijd wel wegen genoeg, om uiteindelijk te bereiken wat je werkelijk wilt. De vraag is alleen maar: hoeveel heb je er werkelijk voor over, welke wegen vind je nog aanvaardbaar? In de wereld liggen veel minder beperkingen ten aanzien van onze wensen dan in onszelf. Wanneer wij een bepaald doel nastreven, komt er altijd weer een ogenblik dat wij zullen moeten kiezen of delen. En vaak zullen wij de keuze afwijzen, zullen wij afzien van ons voornemen. Maar is dat nu werkelijk iets, wat ons wordt opgelegd? Ik meen dat dit eerder uit onszelf voortkomt. Wij kunnen met onszelf debatteren over iets tot wij ja of neen weten te zeggen. Zeker, dan is de zaak vaak niet zo eenvoudig meer waar te maken, want degene die snel weet te beslissen, heeft altijd de beste kans snel zijn doel te bereiken. Maar wij kunnen zelf beslissen. Mensen zeggen vaak: alles op deze wereld wordt toch eigenlijk wel buiten ons om bepaald. Ergens kan ik dit wel begrijpen. Want dan komt een ministerie dat f 150.000.000 als een soort fooi geeft aan de Nato, en een ander gooit er van uw geld nog maar wat extra sociale zorg tegenaan. En verwacht dan dat u zonder meer zult betalen, neemt maatregelen, wanneer u niet bereid bent de kosten te dragen voor zijn royaliteit. Ik kan begrijpen dat iemand dan geneigd is te stellen: ik ben machteloos.

Maar bent u werkelijk machteloos? Misschien bent u langzaam maar zeker machteloos geworden, omdat u de moed niet meer hebt u te verzetten of naar een ander land te gaan. Maar er zijn toch werkelijk landen op de wereld waar het anders is. Moet u nu bepaald hier blijven? Dat is toch niet werkelijk noodzakelijk? Anderen mensen protesteren en zeggen: wij zitten hier in een kapitalistisch systeem en daar kom je toch nooit onderuit. Toch bestaat er een eenvoudige oplossing: zoek enkele medestanders en begin coöperatief te werken. Misschien begin je met het aandweilen van vloeren en portieken, maar je kunt verder komen, wanneer je de risico's van een zelfstandig werken wilt aanvaarden. Ik weet van een groepje werkelozen, die op een dergelijke wijze begonnen zijn en nu een werkelijk heel aardig fabriekje in snoepgoed hebben met heel wat arbeiders. U moet het zo bezien: Je kunt alles doen, maar je komt er vaak niet toe alles te doen wat je wilt, daar je de daarmee verbonden risico's of toestanden niet wilt aanvaarden. Dat is geen beperking van de vrije wil. Dat is een beperktheid, die uit uzelf voortkomt.

Je betaalt in het leven altijd een prijs voor alles wat je verkrijgt. Daar zul je nooit omheen kunnen komen. De prijs die je zult betalen, is maar zelden alleen in geld uit te drukken. In de meeste gevallen is zij uitdrukbaar in belevingen en ontzeggingen. Wanneer je iets werkelijk wilt, kun je het wel krijgen. Maar in vele gevallen moet je daarvoor zoveel opofferen, dat je niets anders meer blijft. Bepaal dan zelf wat een bepaalde wijze van leven of een bereiking je waard is. Dan blijkt dat je, mits je er genoeg voor over hebt, zelfs in deze tijd en zelfs zuiver stoffelijk, nog alles kunt doen. Stel nooit dat ergens werkelijk niets meer aan te doen is. Met moeite en tijd kun je alles waar maken. Wie zegt dat er aan de overbevolking van de wereld niets meer te doen is, maakt een fout. Je kunt er wel degelijk iets aan doen, niet door reclame voor durex, maar door de mens te leren zelf te bepalen wat hij werkelijk wil en kan. De mensen zouden niet meer

moeten redeneren, dat een ongeluk in een klein hoekje ligt en dat de lieve god dan maar moet zorgen, maar zouden zich ook hier af dienen te vragen wat nu werkelijk kan, wat men werkelijk begeert. Indien de mensen het kopen van kinderen even reëel zouden benaderen als de meesten hun zaken bezien, zouden er nog voldoende kinderen op de wereld komen, maar de vele ongewenst geborenen, die op het ogenblik tot leven komen, zouden niet meer in het leven worden geschopt. En dit zou niet alleen een vermindering van bevolkingsaantal betekenen, maar wel degelijk ook een verbetering van de maatschappij. Want dergelijke ongewenste en uiteindelijk eigenlijk alleen maar gedulde kinderen zijn een van de grootste problemen voor de hedendaagse maatschappij.

En kom nu niet aandragen met het argument dat de geboorte van een kind op aarde door hogere machten is beschikt. Want dan zult u ook duidelijk moeten bewijzen wie daarvoor dan wel aansprakelijk is. Als u de incarnerende geest aansprakelijk stelt, dan moogt u niet vergeten dat deze, wanneer de ene mogelijkheid tot leven in de stof niet ontstaat, rustig een andere weg naar de wereld zal kiezen. Deze dwingt niet werkelijk, want er zijn in feite altijd wegen en tijden genoeg om op aarde verder te leven. De geest komt er dus zeker niet aan tekort wanneer een mens wat voorzichtiger wordt. Of redeneert u dat God alle leven geeft en dat daarom alle leven, zelfs het nog niet geborene, heilig is? Dit is misschien wel waar. Maar volgens mij is het leven van een voetganger, die reeds een leven op aarde heeft, héél wat heiliger dan het leven van een nog niet geboren kind. Toch maken vele mensen zich drukker om het levensrecht van ongeboren kinderen dan om het recht tot veilig kunnen leven, ook op straat, van de voetgangers.

Bij nadere beschouwing blijken de mensen, die over de heiligheid van het leven spreken, weinig consequent te zijn. Het is een vreemde wereld. En wanneer je in die wereld staat met de vraag of je nu werkelijk vrij bent of niet, zul je volgens mij ook uit moeten gaan van hetgeen je zelf, door éigen besluit en actie, kunt doen. Dus niet van alles wat je werkelijk doet of misschien graag zou willen doen, wanneer er geen gevolgen aan verbonden waren. Je dient steeds weer uit te gaan van het uiterste, wat je presteren kunt, niet van hetgeen je op je akkertje nog net zou kunnen volbrengen. Wanneer het gaat om de vrijheid van wil, dien je niet uit te gaan van de vele beperkingen die er bestaan, maar van de vraag of je dergelijke beperkingen voor jezelf ongedaan kunt maken of doorbreken, hoe dan ook.

Het is en blijft natuurlijk voor de meeste mensen een heel lastig probleem. Wij worden bijvoorbeeld geconfronteerd met de godsdienst. Die zegt ons dat iets zó en zó is. Want dan mag jij niet anders meer denken, nietwaar? En als je dergelijke gedachten dan nog hardop uit durft te spreken, ben je nog een apostaat ook. Aan de andere kant: wanneer ik iets werkelijk denk, waarom zou ik het dan ook niet zeggen? Wanneer ik iets wil doen, zal niemand mij daarin hinderen, zelfs al kan men mij daarvoor later bestraffen. Dit bedoel ik nu juist: wie kan u binden, wanneer u uzelf niet wenst te binden, wie kan u beperken, wanneer u onder geen beding een beperking wilt aanvaarden, ongeacht de gevolgen?

Daarom zeg ik: Er is geen absolute voorbeschikking, er is geen werkelijk altijd geldende en dwingende lotsbeschikking. Er is geen uitverkiezing. De mensen die het hebben over 'de uitverkorenen van God', bedoelen daarmee steeds weer kennelijk zichzelf - waarschijnlijk omdat zij hopen zo de meerdere van anderen te zijn zonder ooit die meerwaardigheid daadwerkelijk te moeten bewijzen! Mensen die werkelijkheidszin hebben, zullen mogelijk stellen: ik weet dat er een grote geestelijke wereld kan bestaan, waarin ik als mens te weinig kan zien en beseffen, om mij een oordeel daarover te vormen. Maar ik weet dat ik in mijn eigen wereld in staat ben, mij een oordeel te vormen en mijzelf te zijn, ondanks alles. Wanneer ik een bewuste keuze doe, kan ik hierdoor eerst waarlijk mijzelf zijn. En wanneer ik een dergelijke keuze heb gedaan met inzet van mijn gehele wezen, zal blijken dat ik steeds weer meer mogelijkheden heb, dan ik ooit hoopte en geloofde. Dus ben ik in wezen vrij.

Er zijn in deze tijd vele leuzen, die trachten deze zelfstandigheid ongedaan te maken. Een daarvan heet solidariteit. Nu geloof ik in solidariteit, zolang het gaat om de noden van anderen.

Hier gaat de solidariteit van jezelf uit, zonder dat zij ook noodzakelijkerwijze in anderen hoeft te bestaan. Het is jouw gevoel tegenover de wereld. Maar wanneer men een beroep doet op solidariteit om je te bewegen deel te hebben aan iets, waar je het niet mee eens bent, lijkt mij dit kolder toe. Een dergelijke poging iemand in de vrijheid van zijn handelingen te beperken, vind ik zelfs immoreel. Denk eens aan de morele druk, die men op u uit tracht te oefenen om wat te geven voor India, Pakistan of iets anders. Vraag u eens af of het nog enige werkelijke waarde heeft, wanneer u iets geeft bij een dergelijke actie, omdat men u het gevoel heeft gegeven dat je dit wel moet doen. Heeft dat dan nog enige werkelijke waarde? Zeker niet de waarde, die een gelijke gave zou hebben op het ogenblik dat u van de ramp hoort en besluit waar dit maar mogelijk voor u is, er iets aan te doen. Je leeft in een dirigistische wereld, mens van heden. Je leeft in een wereld, die je voortdurend wil vertellen wat wel en wat niet mag, wat wel en wat niet kan. Toch is het voor u in feite eerder een kwestie van: 'wat denk ik', en niet een zaak wat een ander van de dingen denkt, zelfs wanneer hij Luns, de Jong of den Toom heet enzovoorts. Voor de mens is in het leven bepalend wat hij zelf denkt. Anderen kunnen hem misschien adviezen geven, maar de beslissingen moet men nog altijd voor zich nemen, de verantwoordelijkheid draagt men nog altijd zelf.

Juist deze eigen verantwoordeJijkheid is iets, waaraan men steeds weer voorbij tracht te gaan. Men beweert dan dat alles is voorbeschikt, dat men is geconditioneerd - wat waar is, omdat je geestelijk geconditioneerd bent door alles wat je beleefd hebt, enzovoorts. Je komt als geest terecht in een lichaam, dat eveneens geconditioneerd is door erfelijke eigenschappen. En ook je milieu conditioneert je. Het is waar dat je steeds weer door het gebeuren een tijdje lang als het ware gevangen bent. Maar er komt altijd ook weer een ogenblik waarop je weer zelf kunt beslissen. Indien u wilt stellen dat de mens door conditionering op bepaalde ogenblikken beperkt of belemmerd wordt in zijn vrije keuze en grotere wilskracht nodig zal hebben om zijn eigen inzichten in feiten om te zetten, ben ik het hiermede onmiddellijk eens. Stelt men echter dat hierdoor ook de vrije wil wordt aangetast, dan ontken ik dit. Want wat men ook moge beweren, steeds weer blijken er mensen te zijn die zich vrij weten te maken van deze conditionering, die zich los weten te maken van alle voorstellingen en pseudoverplichtingen, die de wereld hen om de hals meende te kunnen hangen.

Men kan nu vragen of er dan geen machten zijn, die de mensen kunnen beheersen. Men zal zich afvragen: maar zijn er dan geen rassengeesten? Zeker, die zijn er. U behoort tot het ras en ondergaat dan hun invloed. Tót het ogenblik dat u zich van onjuistheden bewust wordt en mogelijk een eigen harmonie vindt, die sterker is. Want dan bent u vrij van de invloed van de rassengeest. Deze kan u niet domineren. Het is ook nu nog steeds de éígen instelling, die uiteindelijk bepalend is. De rassengeest geeft u de mogelijkheid voor een bepaalde ontwikkeling, maar zélfs gedurende een beïnvloeding kunt u reeds zelf kiezen volgens eigen wezen en instelling en wie zich los weet te maken van de beperkingen van de rassengeest, staat zelfs grotendeels boven dergelijke invloeden. De mens kan een eigen band vinden met de hogere krachten, waarmee hij in harmonie komt en daaruit mogelijkheden en inspiratie ontlent volgens eigen gerichtheid. De vrije wil komt dus in feite niet zover in het geding.

Anderen zullen misschien willen wijzen op het bestaan van natuurgeesten. Zij bestaan inderdaad. Maar wie zal uiteindelijk bepalen wat er gebeuren zal volgens uw vrije wil, u of een natuurgeest? Hier pleegt men dan uit te roepen: als mens kunnen wij nooit tegen de natuur op. Waar. Je kunt als mens niet in je eentje de loop van de natuur veranderen. Maar je kunt wel degelijk de natuur leren begrijpen en aanvoelen. Dan kun je vele rampen voorkomen en zal je vrije wil wel degelijk van invloed zijn op je mogelijkheden en de ontwikkelingen rond je. Zo had men in Oost-Pakisten bijvoorbeeld de ramp best kunnen voorkomen. Maar dat had natuurlijk veel geld gekost en de mensen zouden uit het gebied weg moeten trekken, wanneer zij zagen dat er niets voor hun veiligheid werd gedaan. Maar daarvoor voelden zij ook niet veel. De ramp werd door de natuur veroorzaakt, maar het merendeel van de gevolgen is mede aan de mens en zijn houding tegenover een toch wel bekend gevaar te danken. Zoals tijdens de ramp in Zeeland de mensen, zodra de dijkval plaats vond, gebonden waren aan gebeurtenissen, die door

de krachten der natuur bepaald waren. Maar vraag je dan ook af, in hoeveel gevallen waterschappen meenden, dat de dijken wel niet meer goed waren, maar nog best mee konden, om zo kosten en moeiten te sparen?

De gemakzuchtige en geldzuchtige mens meent steeds maar weer dat het nog wel kan. Dat is dan zijn beslissing en verantwoordelijkheid. Binnenkort komt er misschien een ramp door de luchtverontreiniging, waarbij doden vallen. Dan zal men tot de conclusie komen dat men filters had moeten aanbrengen en andere maatregelen had moeten treffen om het te voorkomen. Want in feite weet men wel wat men zou moeten doen. Maar eerst wanneer de ramp een feit is, zal men zich de moeite getroosten er ook iets werkelijk aan te doen. De schuld ligt dan niet bij de natuur, die de wind in een verkeerde richting liet waaien op een kritiek moment, maar bij de mens. En beweer nu niet dat u hiertegen toch niets kunt doen. Wanneer u werkelijk, alle risico's nemende en u geheel inzetende tegen dergelijke mistoestanden tekeergaat, kunt zelfs u er veel aan veranderen. Rampen zijn nooit geheel onvermijdelijk. Er is altijd de mogelijkheid de ramp geheel te voorkomen, of tenminste maatregelen te treffen waardoor de gevolgen niet zo ernstig zullen zijn.

Maar een oorlog dan? Dat is toch iets, waar je niets tegen kunt doen. Dat is dan toch wel een soort lotsbestemming, waaraan je je niet kunt onttrekken? Waarschijnlijk niet. Maar al kun je je niet aan bepaalde gevolgen onttrekken, zo speelt uw vrije wil toch ook hier nog steeds een rol. Want u kunt nog steeds zelf bepalen of u wel mee zult vechten of de vechtenden aanmoedigen en partij kiezen of niet. U bent het uiteindelijk ook zelf, die kiest voor het handhaven van een bepaald machtsevenwicht of het verdedigen van een bepaald machtsblok. En dulden is in dit geval ook een kiezen voor iets. Ik kan niet zeggen wat u moet kiezen. Maar wanneer er een oorlog komt, is dit wel degelijk mede de schuld van de mensen, die hebben gezegd: nu ja, een leger, ik heb er niets tegen, navo, mij best enzovoorts. Het is de mens zelf, die mede bepaalt, zelfs in dergelijke dingen. Is het niet door zijn actie, dan door zijn toelaten.

Men kan spreken over kosmische tendenzen. Zo zal men kunnen zeggen, dat gezien kosmische invloeden, de economie in alle landen in de komende tijd een dieptepunt bereikte. Dat is inderdaad waar. Maar dit zijn tendenzen. Het betekent niet dat u persoonlijk aan die tendens hoeft te beantwoorden. Je wordt daarvan alleen het slachtoffer wanneer je niet nadenkt en je aan de heersende gewoonten en gebruiken blijft houden. De mensen zijn geneigd over mogelijke persoonlijke verantwoordelijkheden van dergelijke aard weg te praten. Zij roepen uit dat je aan een crisis toch niets kunt doen. Wat waar is. Maar je voelt wel dat de dingen zullen moeten gaan veranderen. Daarom kun je, vóór een dergelijke crisis losbreekt, er vaak al wel iets aan doen. De mens is gevoelig genoeg om dergelijke ontwikkelingen aan te voelen voor zij feiten worden. Indien men tenminste enige belangstelling heeft voor de gedachten en gevoelens, die in het Ik plegen te rijzen. En het staat je vrij op dergelijke inzichten en gevoelens te reageren, ook al meent de hele wereld dat je anders zou moeten doen. Zo vrij ben je nog wel.

De mens bepaalt zelfs door vooroordelen vaak zijn eigen lot. Een typisch voorbeeld: Tijdens de hongersnood in India werd veel Amerikaans graan aangevoerd. De mensen waren aan rijst gewend en weigerden, toen zij nog sterk waren, de vreemde kost te eten, konden de slecht bereide graangerechten niet verdragen toen zij verzwakt waren en hongerden zo dood, omdat zij niet bereid waren eens iets anders te proberen toen er nog tijd voor was. Het lot van deze mensen was verschrikkelijk, inderdaad. Maar toch hadden ook zij een keuzemogelijkheid. Zij hebben zich door gebruiken en vooroordelen laten leiden. Maar zij hadden de mogelijkheid voor zich de loop der dingen te veranderen. Ook hier speelde de vrije wil een rol.

Ook als geest heb je een vrije wil. Een geest schept voor een groot gedeelte de wereld, waarin hij denkt te leven. Hij interpreteert immers alles, wat er rond hem is, volgens zijn eigen begrippen. Hij kan die wereld zelfs veel meer beheersen dan voor een mens mogelijk of zelfs maar denkbaar is. Wat je denkt, maak je tot feit. Contact opnemen met iemand kan moeilijk zijn. Soms kun je, gerekend in menselijke tijd, dan 1000 jaren worstelen om een gezamenlijk

vocabulaire te vormen, waardoor een wederzijds begrijpen mogelijk wordt. Moeilijk is het wel, maar wanneer je dit inderdaad wilt, kun je het volbrengen. Zoals een geest wel degelijk naar lagere sferen kan gaan om daar waar te nemen of te werken. Daarbij blijkt steeds weer dat je een ander niet kunt dwingen het Licht te aanvaarden. Maar je kunt wel zo voortdurend aanwezig zijn, dat op den duur iemand, die het Licht wel wil aanvaarden, daartoe ook door jou gebracht kan worden. Ook dit is een vrije keuze, want niets verplicht je hiertoe, buiten misschien je eigen bewustzijn. Ik spreek hier tot u. Dat is mijn vrije keuze. U bent hier gekomen om te luisteren. Ook dit was een vrije keuze. Mogelijk kom ik later tot de conclusie dat ik beter iets anders zou hebben kunnen doen, of vraagt u zich later af, of dit nu werkelijk alles is, wat de geest kan brengen. Maar het feit dat wij hier aanwezig zijn, is wel degelijk een vrije keuze, een gevolg van de vrije wil die je bezit. Wat ik tot u zeg, is eveneens een zaak van mijn eigen ervaringen en een gevolg van mijn vrije wil. Want er is niets of niemand, waardoor ik tot bepaalde uitspraken gedwongen kan worden.

Misschien vraagt u zich af of er, wanneer men hoger komt in de sferen, daar misschien een soort lotsbestemming zal bestaan. Volgens mij is dit niet het geval. Je weet meer, je begrijpt meer en oordeelt daardoor anders, handelt en denkt ook anders. Maar dat betekent nog niet dat er geen mogelijkheid tot een 'zelf kiezen' bestaat. Iemand die in het hoogste Licht leeft en voor ons achter de verblindende sluier verdwenen is, maar besluit weer mens te worden - om welke redenen dan ook - wordt weer mens. Want de geest heeft een vrije wil. Zelfs een geest, die in het diepste duister leeft, kan door een enkele beslissing te nemen, onmiddellijk een Lichte sfeer binnentreden. Hij zal dan alleen moeten aanvaarden dat eenieder hem verder zal kennen voor dat, wat hij werkelijk is. Maar als een dergelijke geest ten koste van alles het Licht wil betreden, dan kan hij dit. Zelfs al heeft hij, wie weet hoe lang, in het diepste duister vertoefd.

Misschien komt er voor ons allen een ogenblik, waarin wij als het ware opgelost worden in de totaliteit, die God heet. Ik meen dat er zelfs dan nog een vrije wil zal bestaan, ook al zal deze door het eigen besef grotendeels beperkt worden tot een aanvaarden van een goddelijke ordening. Maar ik meen dat men zelfs dan in staat zal zijn een deel te verwerpen, voor zich te ontkennen of desnoods terug te keren naar een lagere sfeer. Ik geloof dat, wanneer alles opgelost is in deze eenheid en een enkele mens zegt: "ik ben het hiermede niet eens", deze voor zich in staat zal zijn om een geheel nieuw Al te scheppen met alles wat erbij behoort, tot het ogenblik dat ook hij op wil gaan in het geheel.

Er is geen van buitenafkomende lotsbestemming. Zo hier en daar vinden wij misschien conditioneringen, begrenzingen, beperkingen. Maar deze zullen altijd weer wegvallen tegenover onze eigen beslistheid om te bereiken, om te doen. Wij zullen overal een prijs voor betalen. Wie uit het duister tot het Licht wil komen, zal dit Licht beleven, maar het in het begin als een pijn ervaren. Heeft hij dit ervoor over, dan is hij echter na korte tijd een deel van de Lichte wereld en is de pijn verleden tijd. Ik stel dan ook dat, ongeacht de leringen, die men soms geeft en de stellingen, die men pleegt te verkondigen, er maar één werkelijkheid is: de werkelijkheid, dat wij leven in een geheel, waarin wij altijd onszelf zullen kunnen zijn, wanneer wij maar bereid zijn de prijs hiervoor te betalen.

Ik meen dat wij in dit 'onzelf zijn', nimmer zullen worden gescheiden van de totaliteit, maar eerder door dit onzelf zijn, hiervan intenser en bewuster deel zullen worden.

Ik meen dat er geen goddelijke rechter is, die ons eens zal beoordelen, omdat wij voortdurend onszelf oordelen, uit angst mogelijkheden verwerpen, uit vooroordeel kansen voorbij laten gaan. De mogelijkheden blijven echter voor ons bestaan.

Ik meen dat wij de vrijheid hebben van de totale goddelijke schepping, omdat wij zelfs als mens op aarde de mogelijkheid hebben alle dingen op den duur waar te maken, mits wij het met onszelf eens kunnen worden over ons doel en bereid zijn alles voor het bereiken daarvan te offeren.

Dit was mijn inleiding. Zo dadelijk kunt u vragen gaan stellen. Maar luister goed: ik kan een geloof dat u koestert, nooit ongedaan maken. Of het nu juist is of niet vanuit mijn standpunt, u zult zelf kiezen voor de argumenten, die u aanvaardbaar vindt en andere als onaanvaardbaar verwerpen. U moet zelf werken, zelf streven, zelf overdenken. Maar als u dit doet, zult u waarschijnlijk met mij eens zijn dat er een lot is, een kader, waarbinnen wij ons bewegen, doch dat er geen lotsbeschikking bestaat, waardoor wij gebonden zijn in onze bewegingen en ontwikkelingen.

Uw commentaren verwacht ik na de pauze.

Goeden avond.

Zo, vrienden.

Ik hoop, dat u in de pauze weer op adem bent gekomen Laat ons dus beginnen met uw vragen, opmerkingen en commentaren.

Vraag: U zegt dat er een vrije wil is. Maar hoe nu, wanneer je het gevoel hebt dat bij deze verklaring eigenbaat een rol speelt?

Antwoord: U meent waarschijnlijk, dat de mens graag een vrije wil heeft. Dit lijkt mij niet juist, daar uit de feiten steeds weer duidelijk wordt dat de meeste mensen liever anderen nalopen dan zelfstandig beslissingen te moeten nemen. De werkelijke behoefte aan een vrije wil lijkt mij dus niet zo groot. Vele mensen spreken over de vrije wil, omdat zij hieruit menen te mogen vaststellen dat zij alles zouden moeten kunnen krijgen, wanneer zij het maar willen hebben. Zij beschouwen het feit dat zij het niet krijgen, dan zonder meer als onrecht, zonder te beseffen dat eigen moeite en offers juist in het bestaan van een wilsvrijheid voor alle bereikingen een grote rol zal spelen.

Een groot deel van de verwerping van een vrije wil als bestaande werkelijkheid lijkt mij voort te komen uit een behoefte eigen verantwoordelijkheden af te schuiven op God of andere machten. Want het is veel gemakkelijker om bij dingen, die men als fout in zichzelf beseft, niet naar verbetering te streven, maar eenvoudig te stellen: dit is karma, daaraan kan ik toch niets doen Het is een uitvlucht, waardoor men zoekt te ontkomen aan de noodzaak voor zich een keuze te doen en de verantwoordelijkheid daarvoor geheel zelf te dragen. Daarom meen ik dat dit pleidooi voor het bestaan van een vrije wil en de eventuele aanvaarding daarvan, met alle verantwoordelijkheid, die hiermede gepaard gaat, voor mij en voor u, geen zaak van eigenbaat is. Ik meen dat dit juist een aanvaarden betekent van een eigen aansprakelijkheid in alle dingen, die voor sommige mensen kennelijk nog wat te groot lijkt om te aanvaarden en, ik geef dit toe, ook nog te groot lijkt te zijn voor bepaalde geesten, zodat zij weigeren dit onder ogen te zien. Wij zijn aansprakelijk voor alles wat wij zijn en doen, ook al kunnen wij niet alle details bepalen in de oorzaaks- en gevolgssequentie, waarin wij zitten. Er is dan wel een vaststaand gevolg, maar wij kunnen de oorzakelijkheid, die dit gevolg weer hebben zal, dan toch zelf mede bepalen.

Vraag: U sprak van Licht en duisternis. Hoe moeten wij dit opvatten? Heeft het licht uit het scheppingsverhaal hiermede iets te maken?

Antwoord: Licht en duister zijn hier relatieve bepalingen van kenbaarheid. Voorbeeld: wanneer mensen zouden leven op een planeet aan de grens van het zonnestelsel, zo zou hun licht voor ons duister kunnen zijn, daar wij niet zouden kunnen zien bij condities, die door hen nog als vol daglicht worden ervaren. Het gaat hier niet zozeer om de visuele prikkels als wel om de kenbaarheid van het bestaan. Interpreteer dus in een verband als in mijn betoog Licht als erkenningsmogelijkheid en duisternis als ontbreken van erkenningsmogelijkheid.

Ook geestelijk geldt hetzelfde: Licht is voor onszelf in geen enkel geval een vergelijkbare trilling (als) met uw licht. Bij ons gebruikt men Licht ook als aanduiding van een openstaan voor contacten en feiten, terwijl men duisternis gebruikt voor een van deze waarnemingen afgesloten zijn. Met termen als het grote Licht, het verblindende Licht, het eerste Licht en dergelijke bepalen

wij vanuit onszelf een kenbaarheid, die het wezen van ons onderscheidingsvermogen te bovengaat, maar optreedt als een bron van waaruit de kenbaarheid der dingen voor ons voort schijnt te komen. God is voor ons dus het summum van kenbaarheid, en waar wij God verwerpen of niet meer kunnen aanvaarden, spreken wij van duisternis, omdat hiermede voor ons de mogelijkheid tot erkennen afneemt, of zelfs verdwijnt. Hieruit volgt dat termen als licht en duister in dit verband zeer relatief zijn en voornamelijk samenhangen met de persoon, zijn kenvermogen en het milieu, waarin hij zich bevindt, of meent te bevinden.

Licht en duister zijn voor ons dus begrenzende waarden, die in verband staan met ons kenvermogen. Het zogenaamde goddelijke licht is voor ons de bron, van waaruit volgens ons voor ons de kenbaarheid ontstaat, ofschoon deze bron in zich op het ogenblik voor ons nog niet anders dan als bron kenbaar is. Wij nemen aan dat wij de bron steeds beter zullen gaan beseffen en dat zij bij benadering en eventueel betreding voor ons een verdere voortzetting en mogelijk ook uitbreiding van die kenbaarheid zal bevatten. Er is misschien wel een absoluut licht denkbaar, maar dat zou voor ons onder de bestaande condities bij betreden gelijkkomen met absoluut duister. Bij bewust bereiken kan de verblinding, die wij ervaren mogelijk voortbestaan, maar zij zal dan geen rol meer spelen, daar de eenheid met het Al voor degene, die zover komt, ongetwijfeld de kenbaarheid van alle andere delen van de totaliteit inhoudt.

Vraag: Waardoor kan iemand soms op lagere of kortere termijn vooraf weten, wat er met andere mensen - die hij niet kent - zal gaan gebeuren? Dit maakt de indruk van lotsbestemming.

Antwoord: Om dit uit te leggen moet ik u wat theorie voorzetten. Er bestaat een zogenaamde rechte lotslijn. Dat betekent dat elke keuze, die bij elke keuzemogelijkheid gedaan zal worden, in overeenstemming is met de persoonlijkheid zoals die nu bestaat en kenbaar is. Wanneer in de persoon door gevoel, besef en dergelijke, ook maar bij één enkele mogelijkheid tot keuze de feitelijke keus afwijkt van hetgeen volgens de rechte lijn verwacht zou mogen worden, zal niet meer van een feitelijke en algehele vervulling van hetgeen voorzien werd, sprake kunnen zijn. Waar echter hiermede de algehele richting van ontwikkeling en dus van streven nog niet veel hoeft af te wijken van de rechte lijn, is een benadering van de voorziene toestand nog steeds mogelijk, ofschoon plaatsing en beleving van de persoon anders zullen zijn dan in het visioen werd gezien. In feite gaat het bij deze voorspellingen dus om een waarschijnlijkheid. Op grond van deze waarschijnlijkheid kan, mits de persoon niet verandert in denken, reactie en gevoel vooruit zelfs het gehele verloop van de levensgang worden gezien. Maar in dat geval, dient men er toch wel rekening mee te houden dat elke verandering in de persoon de gehele verdere ontwikkeling, die wij hadden voorzien, op losse schroeven zal zetten.

Ten tweede: wanneer wij iets voorzien waarbij velen betrokken zijn, zo zal blijken dat het totaalbeeld, dat wij vinden, in de meese gevallen wel juist vervuld wordt, ofschoon de plaatsing van de persoonlijkheden daarin en daarmee de betekenis, die dit voor hen heeft, hierdoor aanmerkelijk gewijzigd kan worden. Het gaat echter in dergelijke gevallen vaak niet meer om afzonderlijke persoonlijkheden, maar om een toestand. Daar een massa altijd minder neiging zal vertonen, opeens van de rechte lotslijn af te wijken dan een eenling, zal gesteld kunnen worden dat naarmate de bij het beeld betrokken aantallen groter zullen zijn, ook de vervulling van het geziene beeld waarschijnlijker wordt, zelfs al ligt dit nog ver vooruit in de tijd.

Er zijn nog enkele andere punten, die bij dit vooruitzien een rol kunnen spelen. De tijd, die wij zien, is een aaneenrijging van momenten. Deze wordt door ons ervaren als een ontwikkeling. Stel nu dat tijd in feite kan worden uitgedrukt als een dimensie, waarin alle momenten als punten op de lijn van deze dimensie gefixeerd zijn en de persoonlijkheid zich via deze momenten als bewustzijn voortdurend beweegt naar nieuwe belevingen. Dan zou de tijd overzichtelijk kunnen worden als geheel en zal degene, die hiertoe in staat is, momenten in een verre toekomst kunnen overzien. Maar wij zullen nooit geheel kunnen overzien hoe een persoon, die zich langs die lijn beweegt - die weer vertakkingen van mogelijkheden vertoont - zal reageren in tussenliggende momenten. Je kunt dan niet zeggen, dat hetgeen gebeuren zal, voor een enkele persoon kwaad

of goed zal zijn, maar men zal hoogstens kunnen zeggen: dit is de situatie, die op zal treden. Daar de voorspeller dus niet in staat is het geheel van de ontwikkelingen te volgen, neemt men een enkel beeld uit deze film van vele mogelijkheden. De constatering zal dan zich uiterlijk wel verwezenlijken. Maar de interpretatie is veelal onjuist. Wat betekent dat de ziener bij een bepaald beeld meestal andere samenhangen zal veronderstellen dan in feite aanwezig zijn. Is dit voldoende?

Vraag: Uw betoog behandelde niet het essentiële probleem: of wij nu vrij zijn of niet, blijft puur theorie wanneer u niet de praktijk van de voorzienbaarheid noemt wanneer een ander iemand gevaar brengt, bijvoorbeeld bij ongelukken. Iemand rijdt 's nachts mijn slaapkamer in puin. Waarin ben ik nu vrij in mijn keus?

Antwoord: Een aardige probleemstelling, maar er schuilt wel een foutje in. Mede gezien vorige vragen wordt door u kennelijk aangenomen dat zogezegde helderziendheid iets bijzonders is. Wat men helderziendheid pleegt te noemen, is een gevoeligheid, die in praktisch elke mens bestaat. Ik zeg praktisch, omdat ik niet met zekerheid kan zeggen of deze eigenschap werkelijk ook in alle mensen bestaat. Het is eenvoudig een aanvoelen van sfeer en ook van toekomstige gebeurtenissen. Wij weten dat bij primitieve volkeren, en ook bij dieren, deze mogelijkheid nog zeer sterk gebruikt wordt. De beschaafde mens doet dit echter niet meer. Hij reageert bijna niet meer op zijn voorgevoelens en intuïtie. Hij zal dit zeker niet doen, wanneer hij meent dat dit afwijkt van een redelijk patroon, - een enkeling daargelaten. In het door u gestelde geval zou men een gevoel hebben gehad, dat er iets niet in orde is in de slaapkamer. Indien men met de bestaande aanvoeling rekening zou hebben gehouden, zou men in de zitkamer hebben kunnen gaan slapen. Hierdoor zou de schade wel meegevallen zijn en zou de persoonlijke veiligheid dus heel wat groter zijn geweest. Wat inhoudt dat er ook in dit geval wel degelijk een keuzemogelijkheid was: blijven op de gevaarlijkste plaats of zich daarvan zo goed mogelijk verre houden. Een mens, die om welke redenen dan ook geen gebruik maakt of wenst te maken van alle mogelijkheden die hij bezit, zal zich volgens mij niet mogen beklagen over het feit dat voor hem de voorzienbaarheid van de toekomst sterk afneemt.

Je kunt als mens niet de toekomst geheel zeker voorzien, maar je kunt dus wel een bepaling van aanvaardbaarheid of niet-aanvaardbaarheid van komende invloeden van buitenaf krijgen, maar niet de feiten geheel overzien vóór zij plaats vinden. Gezien de meer materialistische tijd waarin u leeft, blijken vele mensen, die deze gevoeligheid wel bezitten, niet in staat te zijn deze als zodanig aan zichzelf toe te geven. Voorbeelden hiervan kunnen wij bij verschillende vlieg- en treinongelukken vaak zien. De mensen die ook op ander terrein vaak gevoelig blijken te zijn, zullen ze dan vertellen dat zij niet zijn ingestapt, omdat zij het gevoel hadden dat er iets niet in orde was. Eerder hoor je zo iemand later zeggen: "Ik heb wel geluk gehad. Ik dacht dat ik iets vergeten had en moest naar huis toe gaan. Ik vroeg mij naar een later toestel over te boeken." In vele gevallen is iets dergelijks een uitvlucht, een gevolg van een niet willen erkennen dat men iets had voorzien. Want degene die een dergelijke eigenschap bezit is er blijkbaar nogal bang voor. Als ik mij niet vergis, hebben wij een eerlijker verklaring kunnen horen bij een treinramp, die een trein van Rotterdam naar Amsterdam trof - ik meen via een afwijkend traject, in ieder geval passeerde hij Den Haag niet. Iemand verklaarde letterlijk: "Ik stond voor de trein en kreeg opeens het gevoel: dit is niet in orde, hier moet je niet instappen. En toen heb ik maar een andere trein genomen." Deze verklaring was opvallend, omdat een familielid wel met de ongelukstrein was meegegaan en zwaar werd gewond, terwijl de anderen, mogelijk uitgelachen, door het voorgevoel op een andere trein waren gestapt. Vandaar de publiciteit.

Ik geef deze voorbeelden in de hoop u duidelijk te kunnen maken, dat de mens wel degelijk een zekere mate van voorvoelendheid kent. Wie er rekening mee houdt, kan hierdoor vaak vele onaangenaamheden vermijden, die hem anders door het gedrag van anderen zonder zijn wil of voorkennis zouden kunnen toestoten. De mens kan mogelijkheden - geen feiten - in de toekomst voorvoelen en, zij het niet onbepaald, zijn eigen relatie met de omgeving blijven domineren. Men kan dus zelf ondanks een niet kennen van toekomstige gebeurtenissen wel degelijk bewust kiezen en zo mede bepalen, wat de toekomst zal brengen.

Ik wil hierbij nog opmerken, al ligt dit niet in uw vraag, dat de persoonlijke benadering van de toekomst voor het eigen welbevinden eveneens van groot belang kan zijn. Er zijn mensen, die wat betreft de toekomst eigenlijk altijd pessimisten zijn. Zij redeneren steeds: er zal wel weer iets verkeerd gaan. Maar wanneer er dan werkelijk eens iets fout gaat, ontdekken zij daarin zoveel goede mogelijkheden, dat zij er niet van onder de indruk komen. Dit zijn de mensen die het prettigst leven: zij verwachten nooit te veel van de toekomst en wanneer iets er eenmaal is, zijn zij steeds bereid er nu het beste van te maken. Dit kan erg belangrijk zijn. Want u moogt niet vergeten dat het in het leven van de mens niet alleen maar gaat om de gebeurtenissen, maar vooral om de beleving. Want dit laatste heeft betrekking op de geestelijke processen. En deze beleving kan men vanuit de vrije wil en eigen streven nog veel beter in de hand houden dan de stoffelijke feiten, waar je ook wel veel kunt bereiken, maar wat toch altijd beperkt blijft.

Vraag: Er zijn vele verhalen in de oudheid, zoals het Perzische verhaal over 'de dood van Ispahan', waarbij een mens zijn lot voorziet en zich daaraan toch niet kan onttrekken. Hoe verklaart u dit dan?

Antwoord: In de eerste plaats gaat het hier om verhalen, niet om feiten. In de tweede plaats gaat het zelfs in deze verhalen steeds weer om iemand, die een bepaald lot voor zich als onvermijdelijk beschouwt, ook wanneer hij dit nog niet openlijk wenst te erkennen. Zo iemand tracht zich aan een voorzien of vermoed lot, niet onttrekken door logisch te zijn en bijvoorbeeld wanneer magere Hein in de buurt is, vooral erg voorzichtig te zijn. Zij vluchten. Maar wie voor iets vlucht, is daarmee voortdurend bezig en roept als het ware over zich af waarvoor hij weg wilde lopen. Trouwens: iemand, die weet wat vrije wil betekent, zal beseffen dat niemand aan de consequenties van een vrije keuze of van zijn leven desnoods, zal kunnen ontsnappen. Je moet eerst de bestaande feiten en consequenties aanvaarden en dan verder volgens je gevoeligheid reageren. Overigens is het verhaal, dat u aanhaalt, misschien van Perzische oorsprong, maar de dichter was toch wel een Nederlander. Niet dat het veel uitmaakt, want de Chinese dichter TZu Lin (?) heeft zich in verzen met dergelijke problemen beziggehouden en zelfs Omar Khayam schreef liederen, die erop neer kwamen: mens lach en drink nu maar, want aan je noodlot kun je toch niet ontkomen.

Vraag: Karma zou alleen gevolgen hebben in het bewustzijn van mijn volgende leven. Wat is het gevolg van ontrouw of misdaad? Vergeld ik dit aan de figuur of een ander? Of onderga ik het door een eigen vroegere wandaad?

Antwoord: Hierdoor hebt u uw eigen verhouding ten aanzien van anderen bepaald. Ondervonden ontrouw maakt misschien in het begin wantrouwend, maar zal toch uiteindelijk moeten voeren tot begrip voor de onzekerheden in anderen. Misdadigheid zal het besef met zich brengen, dat men met de mogelijkheid daarvan rekening moet houden. Wat in een volgend leven kan betekenen dat u in een volgend leven niet zo vatbaar meer zult zijn voor de misdadigheid van anderen, terwijl ontrouw voor u nog voor kan komen, maar u niet meer zo zal kunnen kwetsen. U hebt met de mogelijkheid rekening gehouden en zult meer begrip hebben voor de mogelijkheden in anderen. Kortom: de betekenis van deze dingen wordt voor u een andere en daarom zullen ook de gevolgen daarvan voor u anders zijn. Een vroegere wandaad kan voor u hierbij een aantrekking tot de omgeving of personen betekend hebben, zodat u hiermede ook zelf ontrouw en misdaad eigenlijk gezocht hebt. Maar dat is alleen een mogelijkheid en zeker geen noodzaak.

U zult dergelijke dingen niet aan de dader zelf hoeven te vergelden in een volgend leven, noch zal het door de persoon in kwestie goedge maakt worden aan uzelf. U hebt in dit leven geleerd. De schuld, die u bij de ander poneert tegenover u, bestaat voor deze niet werkelijk: hij is schuldig tegenover zichzelf, niet tegenover u. Dit betekent dat hij in een volgend bestaan de neiging zal hebben om ofwel zichzelf te bestraffen door zichzelf in soortgelijke situaties te brengen – iets wat zeer wel mogelijk is – dan wel een tekortkoming in zich ontdekkende, deze tracht te compenseren en zo als het ware mede aan de buitenwereld vergoedt, wat hij in dit leven toevalligerwijze u heeft aangedaan. Het is dus niet zo dat u het van de ander terugkrijgt of nog lekker aan de ander kunt betalen.

Degenen die zo denken, hebben ook een soort vluchtgedachte en redeneren: ik heb zelf altijd zo goed geleefd en men heeft mij onrecht gedaan, maar dat is niet erg, want zo dadelijk sta ik over de hemelmuur te kijken en zie hen beneden sputteren, sissen en braden. Het is een soort bevrediging van wraakgevoelens door zichzelf wijs te maken dat de ander zijn trekken toch wel thuis zal krijgen. Ik acht dit een onjuiste mentaliteit, vandaar dat ik hierop even door ben gegaan. Dus: niet zeggen dat de ander zijn trekken nog wel thuis zal krijgen, maar beseffen dat uzelf hierdoor hebt geleerd. Want dat is het werkelijk belangrijke. Ook de ander zal hierdoor ervaringen opdoen en leren. En wanneer u niet wraakzuchtig bent, zult u alleen maar hopen dat de ander hierdoor evenzeer zal leren als uzelf. In karma is leven: leren. Het gaat er niet om wat de klas leert of wie mij wat leert. Het is alleen van belang dat ik voldoende geleerd heb op het ogenblik dat ik de mogelijkheid krijg het geleerde te gebruiken. En hiermede moet ik helaas besluiten, vrienden. Mijn dank voor uw aandacht.

Goeden avond.

d.d. 4 december 1970